

## DDR

Om det regionalhistoriske arbejdes stude i DDR og de opgaver, der påhviler Historiker-Gesellschaft på dette område.\*

*Af Willibald Gutsche*

Ud fra den status og de beslutninger som SED's (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands) IX partikongres foretog vokser nye og større opgaver på alle områder af det samfundsmæssige liv i vor tyske demokratiske republik. Det gælder også og netop for samfundsvidenskaberne. Som formuleret i SED's nye program stilles der større fordringer frem for alt til kvaliteten af det samfundsvidenskabelige forsknings- og propagandaarbejde, således som det også har vist sig i den dynamiske fuldkommengørelse af det udviklede socialistiske samfund i vor republik, i den med stormskridt fremadskridende integration i det socialistiske statsfællesskab og i de nye, gennem dets koordinerede politik fremtvungne betingelser i klassemod-sætningerne mellem socialisme/kommunisme og imperialisme. Disse fordringer kræver, som kammerat Erich Honecker fremhævede i beretningen fra SED's centralkomité til den IX partikongres, især en yderligere højnelse af det politisk-ideologiske arbejdes kvalitet og dermed en yderligere højnelse af det teoretiske niveau med det formål, at uddybe arbejderklassens videnskabeligt begrundede verdensanskuelse til fordel for dels en stimulering af dens samfundsmæssige virksomhed dels en bedre løsning af dens aktuelle videnskabspolitiske og ideologiske opgaver.<sup>1</sup>

Programmet<sup>2</sup> og beretningen fra SED's IX partikongres orienterer frem for alt videnskabsmændene fra samfundsvidenskaberne mod udforskningen af de lovmæssigheder og fordringer som det udviklede socialistiske samfund og dets gradvise overgang til kommunismen stiller, mod en i forhold til masserne mere virksom formidling af de revolutionære og progressive historiske traditioner og mod den livsnære formidling af marxismen-leninismen. Det gælder om, endnu mere overbevisende at eftervise vor samfundsmæssige ordnings fordele, om at uddybe opdragelsen til proletarisk internationalisme og socialistisk patriotisme og om at forstærke den principielle kritik af imperialismen.

Historievidenskaben især har til opgave at uddybe de i SED's program formulerede erkendelser over for alle borgere, nemlig at den socialistiske nation i DDR udgør en uadskillelig del af de socialistiske nationers fællesskab samt at den historisk er rodfæstet i det tyske folks århundredlange stræben efter samfundsmæssige fremskridt og især i den revolutionære tyske arbejderklassens kamp for befrielse fra kapitalistisk udbytning. Dertil hører omsorg for og tilegnelse af de revolutionære kulturtraditioner i tysk og international arbejderbevægelse, omsorg for og tilegnelse af den rige kulturarv, hvorom DDR's opståen og vækst selv vidner ligesom



omsorg for og tilegnelse af alle humanistiske og progressive kulturfrembringelser i fortiden. I denne forbindelse indtager studiet af de revolutionære traditioner en fremtrædende plads. SUKP's XXV partikongres lagde således særlig vægt på en forøget hensyntagen til disse revolutionære traditioner i det kommunistiske opdragelses- og propagandaarbejde.

Regionalhistorien udgør en integreret del af historievidenskaben og har som sådan en ansvarsfuld opgave at udfylde inden for rammerne af ovennævnte fordringer. Den marxistisk-leninistiske regionalhistorie beskæftiger sig på grundlag af den historiske materialismes metodologi med at begribe, at udforske, at fremstille og at propagere lovmæssighederne for den historiske udviklingsproces inden for territoriale delområder af den nationalhistoriske udvikling.

Genstanden for denne regionalhistorie er landsbyer og byer, amter og distrikter, tidligere delstater og provinser, tidligere valgkredse og nyopståede kommuner, eksempelvis folkemassernes kamp i sådanne områder, personlighedernes lokale henholdsvis regionale virke, udviklingen af industribedrifter og kooperationsfællesskaber og den aktivitet, der udfoldes af partier, forbund og andre organisationer i territoriale delområder. Samtidig inkluderer den marxistisk-leninistiske regionalhistorie de dialektiske relationer mellem den regionale hændelse og national- og verdenshistorie. Det er særligt vigtigt for regionalhistorien til stadighed at betone dette, fordi den gennem beskæftigelsen med udsnit af den historiske totalproces i særlig grad står i fare for at isolere det lokale og ikke i tilstrækkeligt omfang at tage hensyn til dialektikken mellem det almene og det særlige. Men henvisningen til dialektikken mellem den verdenshistoriske, den nationalhistoriske og den regionalhistoriske proces må også kunne være til nytte for de historikere, der beskæftiger sig med national- eller verdenshistorie, fordi *de* omvendt står i fare for at undervurdere eller overse det regionale hændelsesforløb. Det følger af den kendsgerning, at det almene kun eksisterer i og gennem det enkelte og det enkelte – på den ene eller den anden måde – er det almene. Heraf følger det, at udforskningen af lovmæssighederne for den historiske udviklingsproces kræver iagttagelse af vekselvirkningen mellem regionalhistorie, nationalhistorie og verdenshistorie, og det især under to aspekter: for det første under aspektet, hvorledes de almene lovmæssigheder konkret sætter sig igennem regionalt, for det andet under aspektet, hvorvidt regionalhistoriske impulser stimulerer, hemmer eller modificerer den almene udvikling. Hertil hører – for kun at nævne nogle eksempler – problemerne omkring den ujævne udvikling i forskellige områder og disses årsager og indvirkning på den almene udvikling, undersøgelser over de specifikke former, i hvilke de almene lovmæssigheder sætter sig igennem inden for de forskellige regionale områder eller besvarelsen af spørgsmålet vedrørende regionale tildragelsers henholdsvis processers væsentlige indflydelse eller bestemmende indvirkning på den national- eller verdenshistoriske udvikling og besvarelsen af spørgsmålene om årsagerne til en sliq virksomhed.



Baseres sådanne undersøgelser på et bredt regionalhistorisk materiale, er det muligt at nå til en mere omfattende fundering og en dybdeborende præcisering af de almengjorte erkendelser. Man behøver blot at henvise til problemerne omk. tidligere tiders overordentligt differentierede socialstruktur, f. eks. til landarbejderspørgsmålet, for at forstå, at der i ikke så få tilfælde er åbne spørgsmål henholdsvis endnu ikke tilstrækkeligt afklarede spørgsmål i den historiske udvikling, hvorpå det kun er muligt at give gyldige svar gennem omfangsrige regionalhistoriske analyser. Historievidenskaben er således i relation til bredden af det forskningsfelt, der skal bearbejdes – f. eks. ved kvantitative undersøgelser – henvist til medvirken fra et stort antal hjemstavnhistorikere. En vigtig forudsætning for en kvalitativ forbedring af det regionalhistoriske arbejde og for at det i højere grad bliver inddraget i det historievidenskabelige forskningsarbejde består i en udbredelse af den indsigt, at de regionale tildragelser ikke har en passiv karakter, at de ikke slet og ret er et ekko af den almene udvikling, og at de derfor ikke bør betragtes kun som demonstrationsobjekter for almene udviklingsprocesser eller lovmæssigheder. Det er kun muligt at fatte regionalhistorien fuldtud, når den bliver begrebet i den dialektiske sammenhæng mellem det almene og det særlige som aktiv bestanddel af det tyske folks historie og verdenshistorien.

Regionalhistoriens tiltagende betydning er imidlertid ikke kun givet ud fra de højere fordringer, der stilles til den marxistisk-leninistiske historieforskning. Dens betydning viser sig også ved de højere krav, der stilles til historiepropagandaen. Regionalhistorien indtager også en vigtig plads i relation til den IX partikongres' opdrag til historievidenskaben om at omsætte sikrede nye erkendelser vedrørende lovmæssighederne for den historiske udviklingsproces til samfundsmæssig praksis i et hurtigere tempo og på en mere virksom måde i forhold til masserne.

Gennem en vitalisering gøres samfundsvidenskaberne således til et endnu mere virksomt instrument i vor ideologiske kamp.

Borgernes billede af historien og deres historiske bevidsthed dannes i vid udstrækning via kendskab til regionalhistorien og regionalhistorisk erkendelse. Ikke så få mennesker og ikke mindst ungdommen finder tilgangen til en mere intensiv beskæftigelse med historie og til forståelse af historien via regionalhistorien. Det er fordi de her – mest umiddelbart inden for rammerne af deres daglige gøren og laden – møder historiske tildragelser, processer og traditioner, fordi de her inden for de snævrere livs- og arbejdsrammer er særlig fortrolige med nutid og fortid og fordi de herfra, inden for disse rammer ofte henter deres personlige historiske erfaringer. Her følger historien dem så at sige i hælene i skikkelse af historiske efterladenskaber – særligt anskueligt i form af mindesmærker, bygninger, mindelunde o.s.v.; her formår de derfor meget lettere at lokalisere informationer om historiske begivenheder og at forbinde dem med anskuelige forestillinger; frem for alt yder de selv her dagligt deres bidrag til forandringen af de samfundsmæssige forhold – på deres arbejde, i deres beboel-



sesområde, i deres samfundsmæssige organisationer – og her bliver de nyeste historiske forandringer synlige og begribelige for dem på den mest umiddelbare og mest omfattende måde. De første spørgsmål til historien er – som det i tilslutning til Bertold Brechts digt »En læsende arbejders spørgsmål« lader sig konstatere – ikke kun den læsendes spørgsmål, men også de spørgsmål, der stilles af den *seende* arbejder og den arbejder, der *oplever* sin umiddelbare omverden.

Den anden ansvarsfulde opgave for regionalhistorien er at frugtbar gøre den på de socialistiske produktionsforhold hvilende sig stadig forstærkende hjemstavnhistoriske interesse hos de arbejdende for den socialistiske bevidsthedsdannelse. Videre at bære omsorg for, at hjemstavnhistoriske kundskaber og erkendelser, agtelsen for de stedlige revolutionære og andre traditioner og den socialistiske hjemstavnskærlighed bliver til en kilde for socialistisk patriotisme og proletarisk internationalisme, for fædrelandsstolthed, for det socialistiske DDR.

Udi det stykke skal forskning, den lære, der kan drages og propaganda udgøre en enhed også i regionalhistorien. For regionalhistorien gælder også, hvad Erich Honecker fastslog i centralkomiteens beretning: »Jo snævrere propagandaen og den samfundsvidenskabelige forskning virker sammen desto større vil resultaterne blive ved udformningen af det kommunistiske tankegods hos de arbejdende.«<sup>3</sup>

Såfremt en regionalhistorisk propaganda på et vist niveau, der svarer til de aktuelle politiske krav, skal være virkningsfuld i forhold til masserne, er det nødvendigt til stadighed at forny den regionalhistoriske forskning under den synsvinkel, som nutidens spørgsmål stiller til historien.

Og netop disse stadig nye spørgsmål kræver igen nye regionalhistoriske undersøgelser. Det gælder derfor om at bekæmpe den metode, der praktiseres her og der, at trække gamle regionalhistoriske travere af stald på ny.

Ser vi på det stadium, som det regionalhistoriske arbejde har nået i vor republik, viser en status sig at være indtryksfuld. Frem for alt er der sket et betragteligt opsving i udforskningen og propageringen af den lokale arbejderbevægelses historie, et felt, der udgør tyngdepunktet i det regionalhistoriske arbejde. Et bredt og systematisk forsknings- og propagandaarbejde, der har fundet sit nedslag i en række publikationer, er blevet lavet, båret oppe af distrikt- og områdekommissionerne til udforskning af den lokale arbejderbevægelses historie under SED's distrikts-, by- og amtsledelser og ledet centralt af Institut für Marxismus-Leninismus ved SED's centralkomité. Gennem langsigtede planer og detaljerede forskningsopgaver for distrikter og amter blev der tilvejebragt en systematisk bearbejdning af åbentstående spørgsmål og et snævert samarbejde mellem regionalhistorisk, national- og verdenshistorisk forskning.

Betydelige resultater blev ligeledes opnået inden for bedriftshistorie-skrivningen, hvis tyngdepunkt ligger efter 1945. Fra 1945 er om ved 1000 selvstændigt gennemførte bedriftshistoriske arbejder blevet offentliggjort, deriblandt omfangsrige fremstillinger af større folkeejede bedrifters hi-



storie. Dette arbejde har kunnet støtte sig på lederne i de folkeejede bedrifter henholdsvis i landbrugsproduktionskooperativerne og mange steder også på bedriftsarkiver.

Fra 1950'erne og frem har der udfoldet sig en bred lokalhistorisk bevægelse i vor republiks landsbyer og byer – en bevægelse, der er blevet fremmet og støttet af SED's historiekommision, af kulturafdelingerne i de lokale råd, af arkiverne og ikke mindst af DDR's kulturforbund. I omkring 40% af republikkens kommuner bliver der ført lokalhistoriske fortegnelser af enkeltpersoner eller kollektiver, hvori vigtigt materiale – forskelligt i art, omfang og kvalitet – bliver bevaret, i form af materialesamlinger. Det drejer sig om materiale vedrørende lokale hændelser, vedrørende forandringer i det samfundsmæssige, erhvervsmæssige og kulturelle liv ligesom befolkningsforhold, naturforhold og forhold i omgivelserne i det hele taget. Disse optegnelser udgør et vigtigt grundlag for den regionalhistoriske propaganda og for planlægningen i området. Ikke mindst udgør de en vigtig kilde til udforskningen af kommunernes og den samlede republiks historie.

Derudover har der udviklet sig forskellige andre former for regionalhistorisk virksomhed – især inden for DDR's kulturforbund. I dette forbund er der for tiden ca. 300 specielle hjemstavnhistoriske og lokalregistrerende faggrupper og arbejdsfællesskaber med omkring 4000 aktive medlemmer. Desuden er der yderligere faggrupper, der inden for rammerne af den almindelige hjemstavnskundskab også beskæftiger sig med hjemstavnhistoriske spørgsmål. Ved foredrag, hjemstavnhistoriske vandringer og ekskursioner, pressearbejde, udstillinger, byomvisninger, indretning af hjemstavnmuseer og hjemstavnsstuer og andet bliver yderligere titusinder gjort fortrolige med regionalhistorien og ført frem til en dybere historisk indsigt.

Ud over hjemstavnhistorikere og lokale krønikeskivere er yderligere tusinde af medlemmer beskæftiget med regionalhistorisk arbejde i kulturforbundet inden for rammerne af numismatiske faggrupper, af faggrupper, der beskæftiger sig med fremstilling af kulturhistoriske tinfigurer og folke-minde-kulturhistoriske interessefællesskaber. Disse grupper bidrager på deres side til et omfangsrigt offentlighedsarbejde gennem foredrag, udstillinger, publikationer, hjælp til museer o.s.v. Det gælder også for faggrupper, der beskæftiger sig med forhistorien og med den tidligste historie. Gennem deres nære forbindelse til museerne, deres medvirken ved udgravninger og sikring af fundene er de værdifulde hjælpere for historievitenskaben.

I januar 1979 skete der en sammenslutning af alle de interesseområder, der beskæftiger sig med hjemstavnhistoriske genstande inden for DDR's kulturforbund. Sammenslutningens navn blev »Gesellschaft für Heimatgeschichte«. <sup>4</sup> Den ledes af et centralorgan og distriktsorganer, inden for hvilke der består særlige faggrupper med professionel rådgivning. Arbejdsresultaterne bliver offentliggjort i skriftserier og selvstændige publi-



kationer, hvorved der formidles nye tilskyndelser i det videre arbejde. Inden for rammerne af kulturforbundet eller i fællesskab med SED's historiekommision, med folkeoplysningsselskabet »Urania«, med »Historiker-Gesellschaft der DDR«, med de lokale råd eller de lokale arkiver og museer bliver der herudover udgivet regionale hjemstavnhistoriske tidskrifter såsom »Sächsische Heimatblätter«, »Eichsfelder Heimathefte« ligesom der udgives hjemstavnskalendere, kulturskrifter, festskrifter o.s.v.

For at forøge den samfundsmæssige nytte af det regionalhistoriske arbejde bestræber »Gesellschaft für Heimatgeschichte« sig på inden for DDR's kulturforbund at forbedre samarbejdet mellem alle organisationer og institutioner, der virker på det regionalhistoriske område – en bestræbelse, der foregår på såvel centralt som lokalt plan og omfatter SED's historiekommision, fagkommisionen »Regionalgeschichte«, »Historiker Gesellschaft der DDR«, historiesektionerne i selskabet »Urania« såvel som regionalhistoriske grupper og videnskabelige sammenslutninger. Således blev der bl. a. udarbejdet materialesamlinger og gjort studier i forbindelse med udarbejdelsen af »Grundriss der deutschen Geschichte« ligesom mange hjemstavnhistorikere deltog i forberedelserne til »Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung« i otte bind.

Endydermere virker hundredevis af borgere for det meste i tillidsposter på det regionalhistoriske område inden for videnskabelige styrelser og hjemstavnskredse ved hjemstavnmuseerne, som foredragsholdere i selskabet »Urania«, som ledere og medlemmer af regionalhistoriske cirkler i de folkeejede bedrifter og landbrugets produktionsfællesskaber, ved rådgivning i arbejdsfællesskabet »Junger Historiker«, som rejseledere og guider, som folkekorrespondenter, som vandreledere inden for ferietjenesten i »Freier Deutscher Gewerkschaftsbund«, i redaktionen af hjemstavnskalendere og hjemstavnhistoriske tidskrifter – for kun at nævne nogle eksempler – eller de tilegner sig regionalhistorisk kendskab inden for rammerne af f. eks. folkehøjskolekurser.

Slutteligen bliver der drevet systematisk regionalhistorisk forskning ved nogle universiteter, høj- og fagskoler – f. eks. i Jena, Leipzig og Magdeburg, således er der – f. eks. i Magdeburg, Weimar og Leipzig – blevet udarbejdet samlede byhistorier i samarbejde mellem disse institutioner; forlag, især Brockhaus-Verlag og Tourist-Verlag, udgiver regionalhistoriske fremstillinger i form af vandreførere, historiske førere, billedhæfter og billedbøger.

Dette spektrum af mangfoldige regionalhistoriske aktiviteter, som her kun kan opridses ufuldstændigt, tydeliggør hvilken betragtelig videnskabelig og politisk rolle regionalhistorien spiller inden for rammerne af historievidenskaben i DDR.<sup>3</sup> Den, der er blot en smule fortrolig med det slidsomme, ofte uegennyttige detailarbejde som hjemstavnhistorikerne, der oftest er fritidshistorikere, yder, skylder deres utrættelige og beredvilige indsats stor anerkendelse. Idet vi gennem endnu bedre støtte skaffer endnu gunstigere arbejdsbetingelser for disse tusinder af medkæmpere



for den marxistisk-lenistiske historievitenskaber, øger vi ikke kun den regionalhistoriske forsknings og propagandas kvalitet og effektivitet, vi styrker samtidig også det socialistiske demokrati, ved hvis virkeliggørelse de samfundsmæssige organisationer, herunder også kulturforbundet og »Historiker-Gesellschaft«, spiller en stor rolle.<sup>6</sup>

### Noter:

\* Forkortet og i overensstemmelse med de i mellemtiden indtrufne ændringer i organisationsstrukturen inden for det regionalhistoriske arbejde i DDR aktualiseret version af et foredrag, der blev holdt den 9. juni 1976 for præsidiat i »Historiker-Gesellschaft der DDR«. Foredraget blev offentliggjort i »Wissenschaftlichen Mitteilungen der Historiker-Gesellschaft der DDR«, Heft II/III, 1976, s. 5-25.

1. jfr. beretning fra SED's centralkomité til den IX partikongres, Berlin 1976, afsnit VI, 2.
2. Program der Sozialistischen Einheitspartei Deutschlands, Berlin 1976.
3. Beretning fra SED's centralkomité til den IX partikongres, afsnit VI, 2.
4. Se hertil protokolbindet til stiftelsesforsamlingen i Gesellschaft für Heimatgeschichte im Kulturbund der DDR, 17. jan. 1979, udg. af Kulturbund der DDR, Gesellschaft für Heimatgeschichte (= Arbeitsmaterial der Gesellschaft für Heimatgeschichte, Heft I/1979).
5. Se hertil Willibald Gutsche: Heimatverbundenheit und Heimatgeschichte in unserer Gesellschaft, i Einheit. Zeitschrift für Theorie und Praxis des wissenschaftlichen Sozialismus, udg. af ZK der SED, Berlin, Heft 7/8, 1980, s. 813-819.
6. Jfr. Programm der Sozialistischen Einheitspartei Deutschlands, afsnit C.

*Oversat af Søren Federspiel*